

Magtanvendelse i folkeskolen - den juridiske ramme

Jørn Vestergaard
Det Juridiske Fakultet

Baggrund for konferencen

- Tape-sagen – VL dom 28.01.2004
  - frifindelse for vold
  - enkeltstående tilfælde/hverdagshændelse?

Tape-sagen

- stærkt urolig og aggressiv elev
- formål: aflede elevens opmærksomhed
- nødvendigt for at hjælpe eleven
- ej ud over et minut
- ej hindring for vejtrækning

Tape-sagen

- konkret bevisbedømmelse
- mange usikkerhedsmomenter
- ej principiel afgørelse

Rapporten fra CLH

- godt bidrag til kortlægning
- udmærket oplæg til bred debat

MAGTANVENDELSE

ANDRE RETSOMRÅDER

straffeloven

- vold og andre legemsangreb
- ulovlig tvang
- frihedsberøvelse
- ærekrænkelser
- mv.

straffeloven

- nødværge,
- nødret
- lovlig retshåndhævelse

politiloven

- stav
- hund
- tåregas
- skydevåben

retsplejeloven

- anholdelse/ varetægt
- greb/ skjold/ stav/ tåregas

straffuldbyrdelsesloven

- tvangsindgreb: undersøgelse af personen mv./ fotografering og optagelse af fingeraftryk
- magtanvendelse: greb/ skjold/ stav (35 cm lang gummistav med blyindlæg) / CS tåregas
- sikringsmidler: sikringscelle/ håndjern
- disciplinærstraf: bøde, straffcelle/ forhørselle

straffuldbyrdelsesloven

- konfiskation mv.
- udelukkelse fra fællesskab
- overførsel til andet afsoningssted
- nægtelse eller begrænsning af udgang/ besøg/ brevveksling/ telefonsamtaler
- nægtelse af prøveløsladelse

servicelov, voksne

fysiske indgreb i selvbestemmelsesretten:

- alarm-, pejlesystemer, særlige døråbnere
- fastholdelse
- tilbageholdelse
- beskyttelsesmidler, incl. beskyttelsesfiksering

andre indgreb i selvbestemmelsesretten:

- optagelse i særlige botilbud

servicelov, børn & unge

- fysisk "magtanvendelse" (det strengt nødvendige/ rimeligt forhold til formålet)
- fastholdelse/ førsel til andet opholdssted
- anbringelse/ overførsel til sikret eller særlig sikret afdeling
- aflåsning om natten (afdelingen/ værelser)
- brev-/ telefonkontrol mv.
- isolation (2 timer/ 4 timer)

servicelov, børn & unge

- legemlig afstraffelse, fiksering, nedværdigende behandling ikke tilladt

psykiatrilov

- tvang
- frihedsberøvelse

SKOLEOMRÅDET

■ REGELGRUNDLAGET

Folkeskolelovens § 1, stk. 1

- fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der
- medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling

Folkeskolelovens § 1, stk. 2

- sådanne rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse, at
- eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at
- de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle

Folkeskolelovens § 39

- Skolens leder påser, at alle elever, der er optaget i skolen, deltager i undervisningen.
- Undervisningsministeren fastsætter nærmere regler herom.
[Bkg. 822, 2004]

Folkeskolelovens § 52, 1. pkt.

Undervisningsministeren kan fastsætte almindelige regler om foranstaltninger til fremme af god orden i skolerne

- [Bkg. 27, 1995]
- [Vejl. 14, 1995]

Folkeskolelovens § 52, 2. pkt.

Undervisningsministeren kan endvidere fastsætte regler om skolernes tilsyn med eleverne i skoletiden

- [Bkg. 38, 1995]
- [Vejl. 10, 1995]

Bkg. 27, 1995

"foranstaltninger til fremme af god orden"

[LINK](#)

Bkg. 27, 1995

§ 1. Skolens regler for orden og samvær skal bidrage til opfyldelsen af folkeskolens formål.

 Bkg. 27,1995

§ 2. Eleverne og lærerne skal i samarbejde medvirke til et godt arbejdsklima i skolen og i de enkelte klasser og til, at eleverne får forståelse for skolens regler for orden og samvær.

 Bkg. 27,1995

§ 3. Bekendtgørelsen fastsætter de øvre rammer for foranstaltninger

 Bkg. 27,1995

§ 4. overførelse til anden undervisning på skolen i enkelte timer eller resten af dagen.

 mere vidtgående foranstaltninger

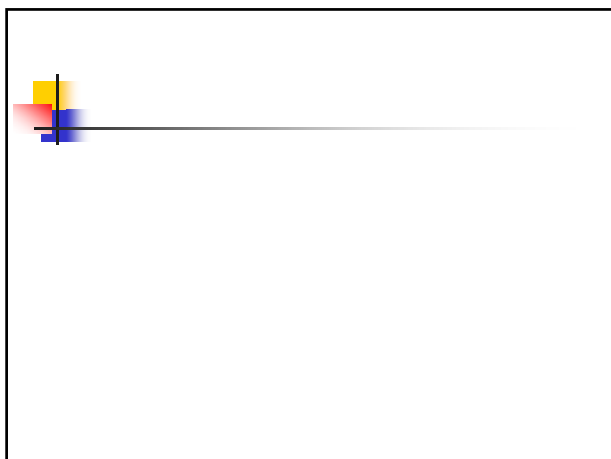
- 1) eftersidning i op til 1 time;
- 2) udelukkelse i indtil en uge;
- 3) varig overflytning til parallelklasse;
- 4) overflytning til anden skole;
- 5) udskrivning af elever på 10. klassetrin.

 fysiske magtmidler

§ 8. Legemlig straf må ikke anvendes.

 fysiske magtmidler

Stk. 2. For at afværge, at elever øver vold mod andre eller ødelægger eller beskadiger ting, kan der anvendes magt i nødvendigt omfang.

1)

- Hvad det er det for situationer, der kan nødvendiggøre anvendelse af andre disciplinære foranstaltninger end fysisk magtanvendelse?

- Hvilke typer af elever?
- Hvilke situationer og forhold?
- Hvor skal tolerance-niveauet ligge, hvem afgør dette, på hvilket grundlag, efter hvilke procedurer ?

2)

- Hvad det er det særligt for situationer, der undtagelsesvist kan nødvendiggøre fysisk magtanvendelse?

Hvilke typer af elever og hvilke situationer?

- (yngre/ ældre – almindelige klasser/ centerklasser/ specialskoler – problemer med social tilpasning/ funktionshandicaps etc.)
- (støjen/ råben/ skrigen/ omkringfaren/ uefterrettighed/ ukvemsord/ aggression/ hærværk/ spyttten/ riven/ kradsen/ sparken/ vold)

Hvilke teknikker kan anvendes for at undgå fysisk magtanvendelse ved problemadfærd?

- (kravtilpasning, instruktion, afglidning, afledning, ignorering, tilbagetrækning, time-out, trøst, omsorg etc.)

3)

- Hvilke foranstaltninger og magtmidler bør ikke lovligt kunne anvendes i almindelig praksis?

- korporlig afstraffelse (slag, anden vold mv.)
- nedværdigende behandling:
(utilbørlige trusler, grov sarkasme, hån, skældsord, fornærmende tiltale, nedsættende ytringer, nedladende talemåder, systematisk ignorere, chikane, intimiderende råben eller højtalen, "verbal vold", truende kropssprog, ydmygende instrukser)???

- fysisk magtanvendelse: stav/ skjold/ hund/ tåregas/ skydevåben
- tvangsindgreb: tvangsmedicinering/ legemsundersøgelse af personen mv./ fotografering og optagelse af fingeraftryk
- sikringsmidler: frihedsberøvelse/ sikret enhed/ isolation/ aflåsning/ sikringscelle/ fiksering/ håndjern/beroligende tvangsmedicinering (???)

- disciplinærstraf: bøde, strafcelle/ forhørselle
- fastholdelse i personlige hygiejnesituationer (tandbørstning, badesituationer o.lign. ???)
- alarm-, pejlesystemer, særlige døråbnere – beskyttelsesfiksering (???)
- brev-/ telefonkontrol mv.

4)

- Hvilke fysiske magtmidler er efter omstændighederne tilladte efter gældende ret, og hvilke betingelser skal være opfyldt for deres anvendelse?

ulovlige handlinger

- vold: strl. §§ 244-246
undergrænse: "et ikke helt ubetydeligt indgreb mod en andens legeme"
  - slag, kraftigt skub, førergreb, fast greb i nakken, benspænd, vælten omkuld, kast med genstande, spark etc.

tilladt magtanvendelse

- et løst greb om håndled,
- et tag i armen,
- et let puf, et lille skub,
- et tjat,
- at tvinge tilbage ved selv at gå fremad,
- let fastholdelse af hovedet

ikke nødvendigvis afgørende:

- smerte,
- rifter,
- mærker

andre ulovlige handlinger

- tvang, jf. strl. § 260
- frihedsberøvelse, jf. strl. § 261

- undergrænsen ligger ikke urimeligt lavt
- loven er forstående og udtryk for common sense

ad "revselsesretten"

1938 bekendtgørelsen:
 "Som legemlig revselse må kun anvendes slag – ikke over 3 – med et tyndt spanskrør på sædet udenpå tøjet. Straffen skal tildeles med besindighed og alvor og såvidt muligt umiddelbart efter forseelsen."

ad "revselsesretten"

gældende bekendtgørelse:
 »§ 8. Legemlig straf må ikke anvendes.«

- ej straffrihed pga. "revselsesret"
- ej beføjelse til andre pønale sanktioner

- ej adgang til anden nedværdigende behandling

skoleområdet

- ingen særlig eller udvidet adgang til anvendelse af fysisk magt

berettiget magtanvendelse

almindelige regler strl. §§ 13-14 om

- nødværge,
- lovlig retshåndhævelse,
- nødret

nødværge

- nødvendig »for at modstå eller afværge et påbegyndt eller overhængende uretmæssigt angreb«

nødværge

- ikke »åbenbart« gå ud over, hvad er
- forsvarligt »under hensyn til angrebets farlighed, angriberens person og det angrebne retsgodes betydning«

= lovlig myndighedsudøvelse

- »handlinger, som er nødvendige for på retmæssig måde at skaffe lovlige påbud adlydt«

nødret

revision af bekendtgørelse?

§ 000. Legemlig afstraffelse eller nedværdigende behandling er ikke tilladt. Elevens værdighed og personlige integritet skal respekteres.

revision af bekendtgørelse?

Stk. 2. Hvis en elev vedholdende forstyrrer undervisningen under en lektion, kan den pågældende udelukkes fra klassen for resten af timen («sættes uden for døren»). Nægter den pågældende at følge lærerens anvisninger, og kan læreren ikke uden væsentlig ulempe for de øvrige elever bringe eleven til orden, underrettes skolens leder.

revision af bekendtgørelse?

Stk. 3. I øvrigt gælder lovgivningens almindelige regler om nødværge, nødret og lovlig retshåndhævelse, jf. straffelovens §§ 13-14 og retsplejelovens § 755, stk. 2.

»særlige magtbeføjelser« i folkeskolen ???

Rapporten fra CLH:

- hverdagen er »fuld af magtudøvelse«

men juridisk set:

- ikke noget »særligt pædagogisk råderum« !!!

5)

- legitime magtmidler
  - fastholdelse
  - flytning
  - ???

6)

- Hvad skal der gælde om registrering og indberetning?
  - inspiration fra bl.a bkg. 442, dec. 2004 om døgninstitutioner

registrering og indberetning

- lovlige indgreb
  - nødværge, nødret
  - lovlig myndighedsudøvelse

registrering og indberetning

- lovlige indgreb
  - ensartede retningslinjer
  - standardiserede skemaer
  - kopi til kommunen
  - periodevise rapporter

registrering og indberetning

- ulovlige indgreb
  - udredning
  - bemærkninger

registrering og indberetning

- ulovlige indgreb
  - ej pligt til selvinkriminering
  - registreringspligt er ikke et nyt middel til reaktion på tjenesteforseelser!

registrering og indberetning

- tjenesteforseelser eller strafbare forhold
  - de reaktionsmuligheder, der følger af pågældendes ansættelsesvilkår
  - sådanne sager skal gribes an på ganske samme måde som hidtil

ansvar for "følsomt emne"

- den enkelte skole
- kommunerne
- det overordnede politiske niveau

7)

- I hvilke tilfælde inddrages forældrene?

8)

- Hvilke forskrifter skal der gælde for opfølgning af forskellig slags?

9)

- Hvordan trækkes grænsen mellem berettiget fysisk kontakt og styrkedemonstration som pædagogisk virkemiddel uden forskningsbaseret støtte?

Magtanvendelse i folkeskolen – den juridiske ramme

- regelgrundlaget trænger til afklaring
- juridisk set ikke noget »særligt pædagogisk råderum« eller særlige magtbeføjelser
- pligt til registrering og indberetning bør fastsættes af Undervisningsministeriet
- ingen pligt til selvinkriminering
- gennemsigtighed vil sikre bedst mulige opfølgning samt bidrage til løbende udvikling af faglig bevidsthed og standarder for god praksis

DJ

Dias nummer 71

DJF1 Det Juridiske Fakultet; 05-05-2005